

EV BAŞKANININ SORUMLULUĞU

Leader of Household's Liability

Emine KOÇANO RODOSLU*

ÖZET

İncelememizde ev başkanının sorumluluğu ele alınmıştır. Gözetime muhtaç küçüğün, kısıtlının, akıl hastasının ve akıl zayıfının üçüncü bir kişinin zarara uğramasına sebep olması halinde, otoritesine tâbi oldukları ev başkanının sorumluluğu ortaya çıkar (TMK. m. 369). Bu sorumluluk, ev başkanının otoritesi altında bulunan gözetime muhtaç kişileri, denetim altında bulundurmak ve onların toplum yaşamına problemsiz bir şekilde katılmalarını sağlamak yükümlülüğünden kaynaklanmaktadır. Şöyle ki, ev başkanının hâkimiyet alanı içinde bulunan kişiler üzerinde denetim ve gözetim yükümlülüğü olduğundan zararlı sonucun meydana gelmesini engelleme imkânı da vardır. Ev başkanlığı ilişkisi, kanundan, sözleşmeden veya örf ve adetten doğabilir. Ev başkanının sorumluluğu kusursuz sorumluluk hallerinden kurtuluş kanıtı getirilebilen olağan sebep sorumluluğudur. Gözetime muhtaç bir kişinin hukuka aykırı bir şekilde kusurlu veya kusursuz bir davranışıyla üçüncü kişinin zarar görmesine sebep olması halinde, bu davranış ile ev başkanının özen ve gözetim ödevinin ihlâli arasında uygun illiyet bağının varlığının tespit edilmesi ve ev başkanının kurtuluş kanıtı getirememesi halinde ev başkanının sorumluluğu söz konusu olur.

Anahtar Sözcükler: Ev başkanı, sorumluluk, kusursuz sorumluluk, kurtuluş kanıtı

---

* Dođu Akdeniz Üniversitesi Hukuk Fakültesi Medeni Hukuk Bölümü Araştırma Görevlisi (emine.rodoslu@ cc.emu.edu.tr).

ABSTRACT

Our investigation is considered the liability of the leader of household. In case of causing harm to third person by little, restricted, mental illness and mental deficiency who need of supervision, the leader of households' liabilities that they subject to the authority come out. (TMK. m. 369). This liability involves keeping under control people who need supervision and are under the authority of household leader and require ensuring that they participate in their community life without any problems. In addition, because the leader of household has an opportunity to monitor and surveillance on individuals within the area of sovereignty, he also has the opportunity to prevent the occurrence of harmful consequences .Relationship to leader of household may arise with the law, contractual or customary. The liability of the leader of household is the usual cause liability that evidence can be brought liberation from the strict liability cases. The leader of households' liability would be concerned in case of causing to damage a third person with the defective or impeccable behaviors of person who need supervision unlawfully, with this behavior detecting the presence of an appropriate causal link between the prudence and the breach of custody duty of household leader and in the event of not bringing evidence of liberation of household leader.

Keywords: The leader of household, liability, strict liability, evidence of liberation

I. GİRİŞ

Ev başkanlığı kurumu Türk Medeni Kanunu'nun Aile Hukuku kitabının ikinci kısmının Aile başlığını taşıyan ikinci bölümünün ikinci ayrımında düzenlenmiştir (TMK. m. 367-369). Ancak, ev başkanının sorumluluğunun Türk Medeni Kanun'da düzenlenmesi, borçlar hukukuna ilişkin bir sorumluluk normu olduğu gerçeğini değiştirmemektedir¹. Ev başkanının

---

¹ İsviçre Hukuku'nda 1912 yılında Borçlar Kanunu'nda yapılan değişiklikten önce ev başkanının sorumluluğu İsviçre Borçlar Kanunu madde 61'de düzenlenmişti. 1912 yılında Borçlar Kanunu'nda yapılan değişiklikle ev başkanının sorumluluğu Borçlar Kanunu'ndan çıkarılmış ve İsviçre Medeni Kanunu madde 333'de ele alınmıştır. Ayrıntılı bilgi için bkz. Oftinger/Stark, s. 416.

sorumluluğu, adam çalıştıranın sorumluluğunda (TBK. m. 66) ve hayvan tutucusunun sorumluluğunda (TBK. m. 67) olduğu gibi objektif özen ödevinin ihlaline dayanır. Burada, kurtuluş kanıtı getirilebilen, hafifletilmiş bir kusursuz sorumluluk söz konusudur².

II. NORMUN AMACI

Ev başkanının sorumluluğu, ev halkından olan küçüğün, kısıtlın, akıl hastalığı ve akıl zayıflığı bulunan kimsenin bir zarar meydana getirmesinde söz konusu olmaktadır. Bu sorumluluk, ev başkanının sosyal yükümlülüğünden kaynaklanmaktadır³. Şöyle ki, ev başkanı otoritesi altında bulunan küçüğü, kısıtlıyı, akıl hastası ve akıl zayıfı olan kişileri gözetim altında bulundurmamak ve onların toplum yaşamına problemsiz bir şekilde katılmalarını sağlamakla yükümlüdür⁴. Burada, ev başkanı hâkimiyet alanı içinde bulunan kişiler üzerine denetleme ve gözetim imkânı olduğundan zararlı sonucun meydana gelmesini engelleyebilmektedir.

Ayrıca, gözetime muhtaç kişiler, çoğunlukla kendilerine özgü malvarlığına sahip değildirler. Söz konusu kişiler - özellikle küçükler - ebeveynlerine ait gelirden ve malvarlığından yaşamlarını sürdürmektedirler. Geniş anlamda bakım yükümlülüğü, gözetime muhtaç kişilerin meydana getirdikleri zararları tazmin yükümlülüğünü de kapsamaktadır. Bu vargı, adalet duygusunun bir gereğidir. Gözetime muhtaç kişilerin meydana getirdikleri zararları tazmin yükümlülüğünü, onlara bakmakla yükümlü ev başkanı yerine getirir. Kaldı ki, zararın meydana gelmesine sebebiyet veren gözetime muhtaç kişi ayırt etme gücüne sahipse TBK. m. 49'a göre, ayırt etme gücüne sahip değilse TBK. m. 65'e göre sorumluluğu öngörülse de, genellikle ekonomik olarak zararı tazmin edecek güce sahip değildir⁵. Sorumluluk hukukuna hâkim olan *neminem laedere* (kimseye zarar verme) ilkesi gereğince, zarar görenin zararının karşılanması gerekmektedir.

² Fransız Hukuku'nda, ev başkanının sorumluluğu kusursuz sorumluluk olarak düzenlenmiştir. Ancak, orada kurtuluş kanıtı getirme imkânı tanınmamıştır (CCFr 1384/IV). Buna karşılık, Alman Hukuku'nda (BGB § 832) ve Avusturya Hukuku'nda (ABGB 1308) aynı İsviçre (ZGB 333) ve Türk Hukuku'nda olduğu gibi ev başkanının sorumluluğu kurtuluş kanıtı getirilebilen kusursuz sorumluluk olarak düzenlenmiştir. Ayrıntılı bilgi için bkz. Oftinger/Stark, s. 418 vd.

³ Heller / Oberson, 41.

⁴ Oftinger/Stark, s. 421; Heller / Oberson, s. 41.

⁵ Oftinger/Stark, s. 422.

Dolayısıyla, ev başkanının objektif özen sorumluluğunun kabulünde hem “*hakkaniyet fikrinin*” hem de “*hâkimiyet fikrinin*” etkili olduğunu söyleyebiliriz⁶.

III. HUKUKÎ NİTELİĞİ

Hukukî niteliği itibarıyla ev başkanının sorumluluğu olağan sebep sorumluluğudur⁷. TMK. m. 369/I ev başkanına, bakmakla yükümlü olduğu kimseler üzerinde bir denetim ve gözetim ödevi yüklemiştir. Gözetime muhtaç aile üyesi bir zarar meydana getirdiği takdirde ev başkanı karine olarak kendisine yüklenen denetim ve gözetim ödevini ihlal etmiş sayılır⁸. Ev başkanı gerekli gözetim ve denetim ödevini yerine getirdiğini ispatlayarak sorumluluktan kurtulur⁹. Ev başkanına kurtuluş kanıtı getirme imkânı tanınmıştır.

Ev başkanı, özen ödevinin yerine getirilmesinde yardımcı kişi kullanıyorsa ve zarar, gözetime muhtaç kişi yardımcı kişinin denetimi altında iken meydana gelmişse, yardımcı kişiyi seçmede ve ona talimat vermede kusuru olmadığını ispatlamış olsa dahi, sebep olunan zarardan TMK. m. 369’a göre sorumludur¹⁰. Çünkü ev başkanı, özen yükümlülüğünü yerine getirirken yardımcı kişi kullandığı takdirde, ev başkanı olarak kalmaya devam eder. Bir başka deyişle, yardımcı kişi otoriteye sahip olmaz¹¹. Örneğin, bir kreşteki çocuk, bakıcının gözetimi altında iken zarara neden olmuşsa, ev başkanı olarak çocuk bakıcısı değil, kreş yöneticisi sorumludur.

Ev başkanının ayırt etme gücüne sahip olmaması veya başka bir yerde bulunması sorumluluğun doğmasını engellemez¹². Çünkü burada kusur sorumluluğun kurucu unsuru değildir. Ev başkanı kusurlu olmasa dahi, meydana gelen zararın tamamını kusursuz sorumluluk hükümlerine göre tazmin eder. Ev başkanının özen ödevinin ihlalinde ek kusurunun bulunması halinde de sorumluluğu TMK. m. 369’a dayanır. Ev başkanının ayrıca ek

⁶ Eren, s. 638; Tandoğan, s. 163; İmre, s. 160.

⁷ Oftinger/Stark, s. 417; Tandoğan, s. 161; Ünal, s. 90; Oğuzman/Dural, s. 397; Eren, s. 637; Kılıçoğlu, s. 341; İmre, s. 160; Feyzioğlu, s. 681; Tekinay, s. 602; Tuor / Schnyder / Schmid / Rumo-Jungo, s. 533; Akıntürk/Ateş-Karaman, s. 456.

⁸ Eren, s. 617; Honsell/ Isenring / Kessler, s. 170; Oftinger / Stark, s. 417-418.

⁹ Eren, s. 637; Fuchs, s. 15.

¹⁰ Tandoğan, s. 179.

¹¹ Oftinger /Stark, s. 435.

¹² Tandoğan, s. 163; Eren, s. 639; Oğuzman /Dural, s. 402; Oftinger/Stark, s. 418.

kusurunun bulunması, rücu hakkının kapsamının belirlenmesi, kurtuluş kanıtını ileri sürme ve tazminattan indirim sebeplerinden yararlanma konularında önem arz etmektedir¹³. Örneğin, ev başkanının gözetime muhtaç bir kişiyi zarar verici hukuka aykırı bir fiil işlemesine teşvik etmesi, onun hukuka aykırı bir fiil işlemesine iştirak etmesi, ona uygunsuz önerilerde bulunması, ona tehlikeli şeyler vermesi, ona gereken terbiyeyi vermemesi veya gözetime muhtaç kişi evde bakılamayacak derecede akıl hastası veya akıl zayıfı ise onu tam teşekküllü hastaneye yatırmaması gibi davranışlar ev başkanının kusurlu olduğunu gösterir¹⁴. Böyle durumlarda ev başkanının kurutuluş kanıtı getirme imkânı ortadan kalkar¹⁵. Ayrıca zarar gören, zararın meydana gelmesine razı olmuşsa veya zararın doğmasında ya da artmasında etkili olmuşsa tazminat miktarı indirilebilir veya tamamen kaldırılabilir (TBK. m. 52). Ancak, ev başkanının özen ödevinin ihlalinde ek kusuru varsa, tazminattan indirim sebeplerini ileri süremez¹⁶.

IV. SORUMLULUK SÜJESİ

A. Genel Olarak

Ev başkanlığı ilişkisinin söz konusu olabilmesi için öncelikle birden çok kişinin ortak ev başkanlığı otoritesi altında bir arada yaşaması gerekmektedir¹⁷. Ortak ev idaresi altında yaşama, ilk olarak akla birbirleriyle kan hısımlı olan ve bir arada yaşayan aile bireylerini getirmektedir. Ancak, ev başkanlığı ilişkisinin varlığı için bir arada yaşayan kişilerin kan hısımlı olmaları vazgeçilmez şart değildir. TMK. m. 367/II'de açık bir şekilde ev başkanlığı ilişkisinin, kan ve kayın hısımlılığı, işçilik, çıraklık veya benzeri sebeplerle ya da koruma ve gözetme ilişkisi içinde ev halkı olarak bir arada yaşayan kişileri kapsadığı ifade edilmektedir.

Ev başkanlığı ilişkisinin oluşabilmesi için ev halkından olan kişilerin sadece bir arada yaşamaları yeterli değildir. Ayrıca, aile üyesi olan kişilerin birlikte masraf yapmaları ve karşılıklı kişisel ilişkilerde bulunmaları gerekmektedir¹⁸. Örneğin, aynı evde yaşayan kiracı ile ev sahibi arasında,

¹³ Tandoğan, s. 163; Eren, s. 639; Oğuzman /Dural, s. 399.

¹⁴ Ünal, s. 105.

¹⁵ Tandoğan, s. 178; Oğuzman /Dural, s. 399; Ünal, s. 105.

¹⁶ Tandoğan, s. 316-317; Ünal, s. 138.

¹⁷ Oftinger/Stark, s. 428; Heller /Oberson, s. 44.

¹⁸ Tandoğan, s. 164; Akıntürk/Ateş-Karaman, s. 454.

sırf aynı evde yaşadıkları için ev başkanlığı ilişkisi oluşmaz. Şunu da belirtmekte fayda vardır ki, ev başkanlığı otoritesi altında yaşıyor sayılmak için, ev başkanı ile onun otoritesine tâbi olanların bir çatı altında aynı evde oturmaları şart değildir. Bu açıdan önemli olan, ailenin üyelerinin bir otoriteye tâbi olma durumu ve onları bir aile başkanı otoritesi altında birleştirici somut şartlar (söz gelişi ortak bir bütçeden sağladıkları malî kaynakla hayatlarını sürdürmeleri gibi) dikkate alınmalıdır.

Bir arada yaşama şartından başka, bu birliktelik içinde ev halkından olan kişilerin ev başkanı ile aralarında astlık-üstlük ilişkisinin de var olması gerekmektedir¹⁹. Bir başka deyişle, ev halkından olan kişiler ev başkanının otoritesine tâbidirler. Eğer, bir arada yaşayan kişiler eşit durumdaysalar, aralarında bir astlık-üstlük ilişkisi yoksa ev başkanlığı ilişkisi de yoktur. Mesela iki kardeşin birlikte bir evi kiralayıp oturmaları halinde, birinin diğerinin otoritesine tâbi olacağı konusunda anlaşmadıkları sürece, bu kişiler arasında bir hiyerarşik ilişki olmadığından ev başkanlığı ilişkisi de söz konusu olmaz.

Ev başkanlığı ilişkisinin varlığının tespitinde temel ölçüt aile üyeleri üzerinde otoriteye sahip olmaktır. Çünkü otoriteye sahip kişi, evde yaşayanlar üzerinde hukuken ve fiilen etkili olabilmekte ve onların üçüncü kişilere zarar vermelerini engelleyebilmektedir. Bu otorite, ev başkanının evde yaşayanlar üzerindeki özen yükümlülüğünden kaynaklanmaktadır.

B. Ev Başkanlığı İlişkisinin Doğuş Kaynakları

Ev başkanlığı ilişkisi; kanuna, sözleşmeye veya örf ve âdete dayanabilir (TMK. m. 367/I)²⁰.

Küçüklerin ergin oluncaya kadar ana ve/veya babalarının velayeti altında olmaları kanundan doğan ev başkanlığı ilişkisine bir örnek oluşturur (TMK. m. 335 vd.)²¹. Ev başkanlığı ilişkisi, daha ziyade anne ve baba ile onların çocukları arasında görülür. Önceki Medeni Kanun'un²² 320.

¹⁹ Kılıçoğlu, s. 342; Hosell/Isenring/Kessler, s. 170; Tuor / Schnyder / Schmid / Rumo-Jungo, s. 531; Oftinger / Stark, s. 429; Heller/Oberson, s. 44.

²⁰ Dural / Öğüz / Gümüş, s. 372; Kılıçoğlu, s. 342; Tuor / Schnyder / Schmid / Rumo-Jungo, s. 531; Heller / Oberson, s. 48; Akıntürk /Ateş-Karaman, s. 455.

²¹ Yarg. 4. HD, 19.04.2010, E. 2009/8959, K. 2010/4588. 04.08.2014 tarihinde www.hukukturk.com.tr adresinden erişildi.

²² 743 sayılı 17.02.1926 tarihli Türk Kanunu Medenisi.

maddesinde sadece babanın ev başkanı olduğu düzenlenmişti. Bugün ise Türk Medeni Kanunu'nda anne baba ile birlikte eşit yetkilere sahiptir. Aile başkanı vasfı her iki eşe ortak olarak tanınmıştır. Anne ve baba gözetime muhtaç çocuğun üçüncü bir kişiye vermiş olduğu zarardan müteselsilen sorumludur²³. Aile başkanları arasında müteselsil sorumluluk öngörülmemiş olsaydı, her birinin birbirinden bağımsız olarak özen yükümlülüğünün yerine getirildiğinin ispatı zor olurdu ve ayrıca mağdurun her iki aile başkanını ayrı ayrı dava etmesi pratik olmazdı. TMK. m. 369'dan doğan borç, eşlerin kişisel borçları değil, bu onların, aile başkanı sıfatını birlikte taşımaları dolayısıyla müteselsil borçluluk esasına dayanan ortak borçlarıdır²⁴. Evli olmadıkları halde ortak bir ev idaresi altında yaşayan ebeveynler de gözetime muhtaç çocuklarının verdikleri zarardan müteselsilen sorumludurlar.

Ortak çocuklarının bir zarar meydana getirmeleri halinde annenin ve babanın müteselsil sorumlulukları öngörüldüğü gibi, TMK. m. 369'a göre ev başkanı vasfını iki veya daha çok kişinin taşıdığı durumlarda da müteselsil sorumluluk esas geçerlidir. Örneğin yatılı bir okulda, okulun yönetiminde otoriteye sahip iki tane yönetici olması durumunda, gözetmekle yükümlü oldukları kişinin bir zarar meydana getirmesi halinde yöneticiler müteselsilen ev başkanı sıfatıyla sorumlu olurlar.

Nadiren, bir arada yaşayan kişiler, aralarında bir sözleşme yaparak ev başkanlığı ilişkisini kurabilirler²⁵ (TMK. m. 367/II). Gözetime muhtaç küçük, kısıtlı, akıl hastası veya akıl zayıfı kimse eğitim veya sağlık nedeniyle ailesi yanında değil de, yurt, yatılı okul, kreş, hastane gibi bir eğitim veya sağlık kurumunda kalabilir. Böyle bir durumda, bu tür kuruluşlar resmi okul ve hastane olduğu takdirde kanuna; özel hastane veya okul ise sözleşmeye dayalı ev başkanlığı ilişkisi kurulur²⁶. Bir başka örnek olarak, bir aile işletmesini verebiliriz. Aile işletmesinde çalışan işçiler ile işletme sahibi arasında hizmet sözleşmesine dayalı ev başkanlığı ilişkisi kurulur²⁷.

²³ Oftinger / Stark, s. 437; Fuchs, s. 190.

²⁴ Oftinger / Stark, s. 437.

²⁵ Ünal, s. 117; Oftinger / Stark, s. 429-430.

²⁶ Kılıçoğlu, s. 342; Bkz. ve krş. Tandoğan, s. 168; Akıntürk /Ateş-Karaman, s. 455.

²⁷ Dural / Öğüz / Gümüş, s. 374; Akıntürk /Ateş-Karaman, s. 455.

Sözleşme ilişkisine dayalı ev başkanı, gerçek kişi olabileceği gibi özel hukuk tüzel kişisi de olabilir²⁸. Örneğin, gözetime muhtaç kişinin bir kreşte, yatılı okulda, yurttta, bakım evinde veya yaşlılar yurdunda kalması halinde ev başkanı olarak bu kurumların yöneticileri sorumludur. Bu tür kurumlar kamu hukuku tüzel kişisi olduğu takdirde, TMK. m. 369 uygulanmaz, kamu hukuku kuralları uygulama bulur. Ancak, kamu tüzel kişisinin asla kamu gücünü kullanmadığı, yani gözetime muhtaç küçüğün, kısıtlının, akıl hastasının veya akıl zayıfının, tüzel kişi ile aralarındaki özel hukuk ilişkisine dayandığı durumlarda, mesela onun bünyesinde bir mesleki görevi yerine getirdiği zaman üçüncü kişiyi bir zarara uğrattırsa, tüzel kişi TBK. m. 66'ya göre adam çalıştıran sıfatıyla veya TMK. m. 369'a göre ev başkanı sıfatıyla sorumlu olur²⁹.

Birden çok kan ve/veya kayın hısımlarının bir arada yaşaması durumunda ev başkanı örf ve âdete göre belirlenir³⁰. Bu tür ev başkanlığı ilişkisi daha çok en geniş anlamda ailelerde kırsal bölgelerde görülmektedir. Birden çok kuşağın bir arada ortak ev idaresi altında yaşaması halinde, birden çok ev otoritesi ve birden çok ev başkanı söz konusu olur. Böyle durumlarda her bir ev başkanı kendi ailesine mensup gözetime muhtaç kişilerin vermiş oldukları zararlardan sorumludur³¹. Ancak, birden çok ev başkanı ile arasında aynı şekilde astlık - üstlük ilişkisi bulunan kişinin sebebiyet verdiği zarardan, mesela ortak olarak işe alınmış hizmetçinin vermiş olduğu zarardan bütün ev başkanları müteselsilen sorumludurlar³².

Anne ve babanın, çocukları üzerinde birlikte ev otoritesine sahip oldukları gibi, ev başkanlığı ilişkisinde otoriteye birden fazla kişi sahip olabilir³³. Ancak, bir kişi aynı anda birden çok ev başkanlığı otoritesine tâbi olamaz³⁴.

---

²⁸ Eren, s. 641; Keller, s. 1057; Tuor / Schnyder / Schmid / Rumo-Jungo, s. 531.

²⁹ Oftinger / Stark, s. 440.

³⁰ Tandoğan, s. 167; Hosell / Isenring / Kessler, s. 171; Oğuzman / Dural, s. 393.

³¹ Oftinger / Stark, s. 438. Kanunen ev başkanı olan bir kimse, örf ve adet gereği bir başka kişinin ev başkanlığına tâbi olduğu takdirde artık onun ev başkanlığından söz edilemeyeceği ifade edilmektedir. Bkz. Oğuzman / Dural, s. 393.

³² Oftinger / Stark, s. 438.

³³ Tuor / Schnyder / Schmid / Rumo-Jungo, s. 532; Oftinger / Stark, s. 438.

³⁴ Tuor / Schnyder / Schmid / Rumo-Jungo, s. 532.

Öte yandan, gözetime muhtaç kişi farklı zamanlarda iki farklı ev başkanının otoritesine tâbi kılınabilir. Böyle durumlarda ev başkanlığı otoritesi ard arda birinden diğerine geçer. Örneğin, küçüğün bir ustanın yanında çalışması halinde iş yerinde iken ev başkanı ustası, evde iken ise ev başkanı annesi ve babasıdır. Buna başka bir örnek olarak, yatılı okulda kalan küçük verilebilir. Gözetime muhtaç küçük hafta sonları annesinin ve babasının otoritesine tâbi olduğu için ev başkanı annesi ve babası, hafta içi ise ev başkanı okul müdürüdür. Gözetime muhtaç kişinin zarar verdiği sırada ev başkanının kim olduğunun tespiti önem taşımaktadır. Çünkü, zararın meydana geldiği sırada gözetime muhtaç kimse ile arasında ev başkanlığı ilişkisi olan kişinin TMK. m. 369 uyarınca sorumluluğu doğar.

Ev başkanlığı ilişkisinin başladığı anın tespiti için her somut olayın şartlarının ayrıca değerlendirilmesi gerekmektedir³⁵. Mesela, yatılı okula verilen öğrenci ile okul müdürü arasında ev başkanlığı ilişkisi öğrencinin okula bırakıldığı anda başlar. Yatılı okulda iken, küçüğün bir zararın meydana gelmesine sebebiyet vermesi halinde okul müdürü ev başkanı olarak sorumludur. Aynı şekilde bir akıl hastasının veya akıl zayıfının bir özel hastanede iken, bir zararın doğmasına sebep olması halinde hastane yöneticisi ev başkanı olarak sorumlu olur.

Adam çalıştırmanın sorumluluğunun ve hayvan tutucusunun sorumluluğunun aksine, ev başkanının sorumluluğunda zaman unsuru önemlidir³⁶. Şöyle ki, ev başkanı sorumluluk hukuku açısından zorunlu olan özen yükümlülüğü ödevini ancak gerekli önlemleri alabilmesi için yeteri kadar zamanı olduğu takdirde yerine getirebilir. Mesela, teyzesine kuzenleriyle oyun oynamaya giden küçük, bir zarara sebebiyet verdiği takdirde, ev başkanı olarak küçüğün teyzesi değil, annesi ve babası sorumlu olur. Bu noktada ev başkanının sorumluluğu, adam çalıştırmanın ve hayvan tutucusunun sorumluluğundan ayrılır.

---

³⁵ Fuchs, s. 167; Ünal, s. 114.

³⁶ Eren, s. 641; Arbek, s. 64; Hosell / Isenring / Kessler, s. 171; Ünal, s. 114; Oftinger / Stark, s. 434.

V. SORUMLULUĞUN ŞARTLARI

A. Olumlu Şartlar: Gözetime Muhtaç Kişinin Bir Zarar Meydana Getirmesi

Gözetime muhtaç küçüğün, kısıtlının, akıl hastasının ve akıl zayıfının ev halkından olan bir başka kişiye veya üçüncü bir kişiye hukuka aykırı bir şekilde zarar vermesi sorumluluğun olumlu şartıdır. Bu olumlu şartın gerçekleştiğinin ispatı yükü zarar görendedir³⁷.

Buna karşılık, ev başkanlığına tâbi kişinin, bizzat kendisine verdiği zarardan ev başkanı TMK. m. 369 gereğince sorumlu değildir³⁸.

1. Zarar

Ev halkından olan gözetime muhtaç küçük, kısıtlı, akıl hastası veya akıl zayıfı bir kimsenin filinden zarar doğmuş olmalıdır³⁹. Bu zarar maddi zarar olabileceği gibi manevi zarar da olabilir^{40 41}. Burada daha çok yaralanma, ölüm ve malvarlığına ilişkin zarar söz konusu olmaktadır. Ancak, zararın doğmasına sebep olan davranışlar sadece yukarıda sayılanlarla sınırlı değildir. Ayrıca, ahlâka aykırılık, onur, şeref ve haysiyete aykırılık, özgürlüğe aykırılık, dolandırıcılık gibi zarar verici davranışlar da TMK. m. 369 hükmü kapsamında ev başkanının sorumluluğunun doğmasına sebep olur. Gözetime muhtaç kişi zararın meydana gelmesine olumlu veya olumsuz bir davranışı ile neden olabilir⁴².

Adam çalıştırmanın sorumluluğunda aranan, zararın çalışanın işi gördüğü sırada hukuka aykırı bir davranışıyla meydana gelmesi (TBK. m. 66) şartı, ev başkanının sorumluluğunda aranmamaktadır⁴³. Şöyle ki, gözetime muhtaç kimsenin sebep olduğu zararın ev işlerinin görülmesi sırasında meydana gelmesine gerek yoktur. Gözetime muhtaç kimse ile ev başkanı arasında aynı zamanda çalıştırma ilişkisi varsa ve söz konusu kişi ev başkanının bir işini görürken zararın meydana gelmesine sebebiyet vermişse zarar gören ister TBK. m. 66'ya, ister TMK. m. 369'a dayanarak zararının tazminini talep edebilir.

³⁷ Oftinger / Stark, s. 441; Öztan, s. 601.

³⁸ Kılıçoğlu, s. 343.

³⁹ Heller / Oberson, s. 42; Öztan, s. 601.

⁴⁰ Oğuzman / Dural, s. 399; Keller, s. 1058.

⁴¹ Yarg. 4. HD, 19.04.2010, E. 2009/8959, K. 2010/4588. 04.08.2014 tarihinde www.hukukturk.com.tr adresinden erişildi.

⁴² Ünal, s. 94; Eren, s. 641; Arbek, s. 66.

⁴³ Tandoğan, s. 169.

2. Gözetime Muhtaç Kişi

TMK. m. 369/I'de, ev halkından olan ve zarar verici davranışlarıyla ev başkanının sorumluluğuna yol açan kişiler sınırlı sayıda sayılmıştır⁴⁴. Bu kişiler dışında kıyas yoluyla başka kişiler ev başkanının sorumluluğuna tâbi olmaz⁴⁵. Buna göre ev başkanı, otoritesi altında bulunan küçük, kısıtlı, akıl hastası ve akıl zayıfı olan kimselerin hukuka aykırı davranışlarından sorumludur⁴⁶. Diğer taraftan, mesela annesiyle ve babasıyla birlikte oturan ergin kişinin, üçüncü kişiye vermiş olduğu zarardan annesi ve babası sorumlu değildir.

Kişi, on sekiz yaşını doldurarak (TMK. m. 11/I) veya evlenme yoluyla (TMK. m. 11/II) ya da mahkeme kararıyla (TMK. m. 12) ergin olabilir. Ev başkanının sorumluluğu, bu saydığımız yollardan herhangi biriyle ergin olmayan kişinin zarara sebebiyet vermesi halinde söz konusu olur.

Ev başkanı ayrıca gözetimi altında bulunan kısıtlı kişilerin zarar verici fiillerinden de sorumludur. Mahkeme kararı olmadan sırf kısıtlanma sebeplerinin mevcudiyeti (TMK. m. 405, 406, 407 ve 408 de sayılan haller) ev başkanının sorumluluğunun doğması için yeterli değildir⁴⁷.

Son olarak, akıl hastası ve akıl zayıfı kişilerin meydana getirdikleri zarardan ev başkanının sorumluluğu öngörülmüştür. Burada, kısıtlı olan akıl hastası ve akıl zayıfı kişiler değil, akıl hastası ve akıl zayıfı olup da kısıtlanmamış kişiler belirtilmek istenmiştir⁴⁸. Akıl hastalığı veya akıl zayıflığı olan kişiler ruhen rahatsız olan kişileri akla getirir. Bu kişilerin, üçüncü kişiler için arz ettikleri tehlike ve zarar oluşturma riskinin büyüklüğü, onlar üzerinde özen yükümlülüğünün getirilmesini zorunlu kılmaktadır. Bu nedenle de TMK. m. 369 f. 2'de ve f. 3'de akıl hastalığı ve akıl zayıflığı bulunanlar için ev başkanına ayrıca tedbirler alma yükümlülüğü de getirilmiştir.

⁴⁴ Heller / Oberson, s. 44; Öztan, s. 600-601.

⁴⁵ Tandoğan, s. 171; Heller / Oberson, s. 44.

⁴⁶ Fransız Hukukunda, aile birliği içinde anne baba otoritesi altında yaşayan erginlerin, anne babalarının hatalı eğitim ve terbiyesi sonucu zarar verici bir davranışta bulunması halinde, ebeveynlerinin kusur sorumluluğu çerçevesinde sorumlu olacağı düzenlenmiştir (CCFr 1382/83). Bkz. Oftinger / Stark, s. 419.

⁴⁷ Oftinger / Stark, s. 442.

⁴⁸ Oftinger / Stark, s. 421; Krş.Tandoğan, s. 170

3. Uygun İlliyet Bağı

Gözetime muhtaç kişinin hukuka aykırı fiili ile zarar arasında uygun illiyet bağı olmalıdır⁴⁹. İlliyet bağının kesilmesine neden olan, zarar görenin ağır kusuru, üçüncü kişinin ağır kusuru veya mücbir sebebin varlığı halinde ev başkanının sorumluluğu doğmaz⁵⁰.

İlliyet bağının gözetime muhtaç kişinin hukuka aykırı davranışı ile zararlı sonuç arasında mı, yoksa ev başkanının özen ve gözetim ödevinin ihlâli ile zararlı sonuç arasında mı aranması gerektiği tartışmalıdır. Bir görüşe göre, ev başkanının özen ve gözetim ödevinin ihlâli ile zarar arasında uygun illiyet bağı olmalıdır⁵¹. Diğer bir görüş, sebeplerin içtimaı ilkesinden hareketle hem gözetime muhtaç kişinin davranışı ile zarar arasında, hem de ev başkanının özen ve gözetim ödevinin ihlâli ile zararlı sonuç arasında uygun illiyet bağının varlığını aramaktadır⁵². Bizim de katıldığımız son görüşe göre ise, sadece gözetime muhtaç kişinin fiili ile zarar arasında uygun illiyet bağının olması gerekli ve yeterlidir⁵³. Çünkü gözetime muhtaç kişinin fiili ile zarar arasında uygun illiyet bağı olduğu takdirde, zaten ev başkanının sorumluluğu karine olarak kabul edilmektedir. Bu karineye göre, ev başkanı özen ödevini yerine getirmediğinden zarar meydana gelmiştir. Yani ev başkanının özen ödevini yerine getirmemesi ile zararın meydana gelmesi arasında karine olarak uygun illiyet bağı vardır. Ancak, ev başkanı gerekli özeni gösterdiğini veya zararın özen yükümlülüğünü yerine getirmemesinden kaynaklanmadığını ispatlayarak sorumluluktan kurtulabilir.

4. Hukuka Aykırılık

Bir kimsenin mal ve şahıs varlığını koruyan emredici hukuk kurallarının ihlâli hukuka aykırılık oluşturur. TMK. m. 369 gereğince ev başkanının sorumluluğunun doğabilmesi için gözetime muhtaç kişinin hukuka aykırı fiili sonucu zararın meydana gelmesi şarttır⁵⁴. Gözetime muhtaç kişinin fiili, bir davranış normunun ihlâli niteliğinde olmalıdır ki, bu ihlâlden dolayı bir

⁴⁹ Tandoğan, s. 171; Oğuzman / Dural, s. 400; Ünal, s. 100; Oftinger / Stark, s. 444; Heller / Oberson, s. 42-43; Oğuzman / Dural, s. 400-401; Eren, s. 639; Öztan, s. 601.

⁵⁰ Tuor / Schnyder / Schmid / Rumo-Jungo, s. 534.

⁵¹ Ünal, s. 101, dn. 56'da anılan yazarlar.

⁵² Ünal, s. 103.

⁵³ Oğuzman / Dural, s. 400-401; Eren, s. 639.

⁵⁴ Ünal, s. 96; Heller/Oberson, s. 42.

zarar meydana gelmiş olsun. Böyle bir ihlâl olmadığı takdirde, zarar söz konusu olmayacağı için ev başkanının sorumluluğu doğmaz. Ayrıca, meşru müdafaa gibi hukuka uygunluk nedenlerinin varlığı halinde de ev başkanı sorumlu olmaz.

Hukuka aykırılığın gerçekleşmesi için, gözetime muhtaç kişinin zarar verici fiilinin mi, yoksa ev başkanının özen yükümlülüğünün ihlâlinin mi hukuka aykırı olması gerektiği tartışmalıdır. Öğretide bir görüşe göre, kanunun ev başkanına yüklediği özen ve gözetim ödevinin ihlâli hukuka aykırılık unsurunun oluşması için yeterlidir⁵⁵. Ayrıca, gözetime muhtaç kimsenin davranışının hukuka aykırı olması aranmaz. Buna karşılık diğer bir görüşe göre⁵⁶, ev başkanı ancak gözetime muhtaç kişinin hukuka aykırı davranışı halinde sorumlu olur ve gözetime muhtaç kimsenin davranışının hukuka uygunluk nedenleriyle sorumluluk doğurmaması halinde ev başkanının da sorumluluğu doğmaz. Nihayet son olarak bir başka görüşe göre ise, hem gözetime muhtaç kişinin hem de ev başkanının fiilinin hukuka aykırı olması gerekmektedir⁵⁷. Bize, bunlar arasında ikinci görüş en isabetli görünmektedir. Çünkü gözetime muhtaç kişi hukuka aykırı bir fiil ile üçüncü bir kişiyi zarara uğratmadığı müddetçe ev başkanının sorumluluğu gündeme gelmez. Ayrıca, özen ödevinin ihlâli kanun hükmünden doğan yükümlülüğü yerine getirmemektir. Kanundan doğan bir yükümlülüğün ihlâli açık bir hukuka aykırılık oluşturur. Hukuka aykırılığı ortadan kaldıracak nedenler bulunmadıkça kanunu ihlâl eden böyle bir fiilin hukuka aykırılık olup olmadığını başkaca ölçütlere bakarak değerlendirmeye kalkışmak boşuna bir uğraş ve zaman kaybı olur.

5. Kusurun Rolü

Ev başkanının sorumluluğunun doğabilmesi için, küçük, kısıtlı, akıl hastası veya akıl zayıfı olan kişinin üçüncü bir kişiyi veya aynı ev başkanına tâbi başka bir kişiyi zarara uğratması gerekmektedir⁵⁸. Gözetime muhtaç kişi, kusurlu bir davranışıyla zararın meydana gelmesine sebep olabileceği gibi, kusursuz bir şekilde de zararın meydana gelmesine sebep olabilir⁵⁹. Ev

---

⁵⁵ Oğuzman /Öz, s. 398.

⁵⁶ Tandoğan, s. 168.

⁵⁷ Ünal, s. 97; Eren, s. 639.

⁵⁸ Arbek, s. 65-66.

⁵⁹ Oftinger / Stark, s. 444.

başkanının sorumluluğunun doğabilmesi için gözetime muhtaç kişinin davranışının hukuka aykırı olması ve bundan bir zarar doğmuş olması yeterlidir⁶⁰. Ev başkanı, böyle bir fiilden ancak gerekli özeni göstermediği hallerde sorumlu olmaktadır. Sorumluluğun meydana gelmesinde kusur aranmadığı için zararın oluştuğu sırada ev başkanı, örneğin çok hasta olduğunu, hatta yoğun bakımda yattığını söylese dahi sorumluluktan kurtulamaz.

B. Olumsuz Şart: Ev Başkanının Kurtuluş Kanıtı Getirememesi

Ev başkanı, hiç şüphesiz öncelikle sorumluluğu ortadan kaldıran genel sebeplere başvurarak sorumluluktan kurtulabilir⁶¹. Bu sebepler; mücbir sebep, zarar görenin ağır kusuru ve üçüncü kişinin ağır kusurudur. Gözetime muhtaç kimse hukuka aykırı bir fiil ile zararın meydana gelmesine sebebiyet verdiği takdirde, ev başkanının sorumluluğu karine olarak kabul edilmektedir⁶². Bu sorumluluk özen sorumluluğu olduğundan, ev başkanı kusursuz olduğunu değil, zararın meydana gelmemesi için alışılmış şekilde durum ve koşulların gerektirdiği dikkatle özen ve gözetimde bulunduğunu veya bu dikkat ve özeni gösterseydi dahi zararın meydana gelmesini engelleyemeyeceğini ispatlarsa sorumluluktan kurtulur (TMK. m. 369/I)⁶³. Ancak, ev başkanının ek kusurunun bulunması halinde kurtuluş kanıtı getirme imkânı ortadan kalkar⁶⁴.

Ev başkanının, alışılmış şekilde durum ve koşulların gerektirdiği dikkatle bakıma muhtaç kişiyi gözetim altında bulundurup bulundurmadığının ispatı objektif ölçütlere göre belirlenmelidir. Şöyle ki, somut olayın bütün özellikleri, yaşanan çevredeki örf ve adetler ile aynı durumda olan makul ve dürüst kişilerin somut durumda göstereceği özen ve gözetim ölçütü olarak alınmalıdır⁶⁵ ⁶⁶. Dolayısıyla, objektif özen

⁶⁰ Fuhcs, s. 33; Heller / Oberson, s. 43; Dural / Ögüz / Gümüş, s. 379; Tekinay, s. 602; Akıntürk /Ateş-Karaman, s. 456-457.

⁶¹ Oftinger /Stark, s. 447.

⁶² Tandoğan, s. 172; Eren, s. 639, 642; Keller, s. 1058.

⁶³ Hosell/Isenring/Kessler, s. 171; Ünal, s. 120.

⁶⁴ Tandoğan, s. 178.

⁶⁵ Tandoğan, s. 173; Kılıçoğlu, s. 345; Eren, s. 642; Öztan, s. 602; Tekinay, s. 603; Oğuzman / Dural, s. 403; Öztan, s. 602.

yükümlülüğünün yerine getirilip getirilmediğinin tespitinde başvurulacak iki faktör vardır: Birincisi, yaşanan çevrede veya topluluk içinde alıştırma ve alışkanlıklar ile somut fiilin zorunluluğu, ikincisi somut olayın özel koşulları ile zarar veren kişinin yaşı, gelişimi, karakteri ve eğitimidir. Örneğin, sara hastası bir çocuğa gösterilecek özen ve gözetim yükümlülüğü ile bir hastalığı olmayan ayırt etme gücüne sahip küçüğe gösterilecek özen ve gözetim yükümlülüğü aynı değildir. Ayrıca, İsviçre Federal Mahkemesi özen yükümlülüğünün yerine getirilip, getirilmediğinin tespitinde ölçüt olarak zarar verici davranışın önceden öngörülebilir bir davranış niteliğinde olup olmadığının da araştırılması gerektiğine karar vermiştir⁶⁷.

Gözetime muhtaç kişi bir sağlık veya eğitim kurumunda ise, bu kişiler üzerinde özen ve gözetim ödevini yürüten kimse ev başkanı sıfatını taşır. Bu

⁶⁶ İsviçre Federal Mahkemesi, on altı yaşındaki kişinin ateşli silahla arkadaşını öldürücü bir şekilde yaraladığı bir olayda ev başkanı olarak babanın sorumluluğuna hükmetmemiştir. Söz konusu kararda Mahkeme, zararın meydana geldiği çevrede genç yaşta kişilerle büyük ölçüde bağımsızlık tanındığı için babanın gözetim ödevini ihlal etmediğine karar vermiştir. BGE 41 II 419 ff. (Tuor / Schnyder / Schmid / Rumo-Jungo, s. 534). Buna karşılık, Yargıtay, küçüğün, annesine tarlada kuru otların temizlenmesi için yardım ettiği sırada kibritle otları tutuşturması ve yangının devlet ormanına sıçraması sonucu meydana gelen zarardan babayı sorumlu tutmuştur. Ormanların korunması konusunda ev başkanının mutaddan daha fazla özen ve dikkat göstermesi gerektiği ve bu hususta yeterli bilgi ve terbiyeyi vermediğini gerekçe olarak göstermiştir. Karara göre, köylerde küçük çocukların sürekli gözetim altında bulundurulmaması çevre şartlarının bir gereği ve küçüklerin tarlada çalışmalarını mutad hallerden ise de, “bir şeyin mutad olması ondan doğacak zararların da mutad olmasını gerektirmez”. Bkz. Yarg. 4. HD., 14.02.1980, E. 1979/11318, K. 1980/1887. 21.11.2014 tarihinde www.hukukturk.com.tr. adresinden erişildi. Aynı yönde karar için bkz. Yarg. 4. HD., 01.12.2005, E. 2004/16255, K. 2005/12937. 21.11.2014 tarihinde www.hukukturk.com.tr. adresinden erişildi.

Yargıtay bir başka kararında ise, lise öğrencisinin basketbol oynarken arkadaşının gözüne dirsekle çarpması sonucu yaralanmasına sebep olması halinde, çocukların fikri ve bedeni gelişmeleri için özgürlüklerinin sınırlandırılmaması gerektiği ve çocukların çevrede alışılmış hale gelmiş ve özellikle tehlike yaratmayacak oyunları oynamalarının yasaklanmasının beklenemeyeceği gerekçesi ile ev başkanının sorumluluğunu reddetmiştir. Bkz. Yarg. 3. HD, 05.02.2013, E. 2012/23712, K. 2013/1599. 04.08.2014 tarihinde www.hukukturk.com.tr adresinden erişildi.

⁶⁷ İsviçre Federal Mahkemesi, 7-8 yaşlarında bir çocuk değnekten yaptığı ok ve yayla bir hedefe ok atarak arkadaşlarıyla oyun oynarken ok hedefin yanında duran arkadaşının gözüne isabet etmiş ve arkadaşı kör olmuştur. Mahkeme, çocukların bu tür oyunların oynamasının günlük yaşamda olağan ve tehlikesiz olduğuna, dolayısıyla babanın çocuğa bu oyunu oynaması konusunda yasak getirmesinin beklenemeyecek olduğundan ve babanın bu konuda tedbir almaması ve yasaklama getirmemesi ile meydana gelen zarar arasında illiyet bağı olmadığına karar vermiştir. BGE 100 II 298 (Tekinay, s. 604; Tuor / Schnyder / Schmid / Rumo-Jungo, s. 534).

tür kurumların açılışına resmi makamların izin vermiş olması veya yapılan kontrollerde hiçbir eksikliğin ve aksaklığın olmaması kurtuluş kanıtının getirilmesi için yeterli olmayabilir⁶⁸.

Kanunda, ev başkanına ikinci kurtuluş kanıtı getirme imkânı tanınmıştır. Buna göre ev başkanı gerekli dikkat ve özeni gösterseydi dahi zararın meydana gelmesini engellemeyeceğini ispatlarsa sorumluluktan kurtulur⁶⁹. Burada daha çok illiyet bağının kesildiği durumlar söz konusudur. Şöyle ki, zarar görenin ağır kusuru, üçüncü kişinin ağır kusuru ve mücbir sebebin varlığı halinde illiyet bağı kesildiğinden ev başkanının sorumluluğu doğmaz⁷⁰.

VI. EV BAŞKANININ ZARARI ÖNLEYİCİ TEDBİRLER ALMA YÜKÜMLÜLÜĞÜ

TMK. m. 369/II - III'de, ev başkanına ev halkından olan akıl hastalığı veya akıl zayıflığı bulunanların hem kendilerini hem de başkalarını tehlikeye ya da zarara düşürmemeleri için gerekli önlemleri alma ve zorunluluk halinde yetkili makamdan gerekli önlemlerin alınmasını isteme yükümlülüğü yüklenmiştir. Bu yükümlülüğü yerine getirmeyen ev başkanı TMK. m. 369/I'e göre sorumluluğu doğar. Öğretide, kendileri için zarar tehlikesi yaratan akıl hastalığı veya akıl zayıflığı bulunan kişilerin tâbi oldukları ev başkanına karşı TBK. m. 70'in kıyasen uygulanarak, gerekli önlemlerin alınması ve zarar tehlikesinin önlenmesi için dava açılabilirliği ifade edilmektedir⁷¹.

Türk Medeni Kanunu'ndan başka Türk Ceza Kanunu'nda, akıl hastalığı bulunan kişiye bakmakla yükümlü bulunan kişinin bakım ve gözetim

⁶⁸ Tandoğan, s. 179.

⁶⁹ Türk Medeni Kanunu m. 369/I'de düzenlenen ikinci kurtuluş kanıtı getirme imkânı İsviçre Medeni Kanunu'nda yoktur (ZGB. M. 333/I). Ayrıca, 818 sayılı yürürlükten kalkan Borçlar Kanunu'nda adam çalıştırmanın sorumluluğunda (EBK. m. 55) ve hayvan tutucusunun sorumluluğunda (EBK. m. 57) ikinci kurtuluş kanıtı getirme imkânı varken, 6098 sayılı TBK. m. 65'de ve TBK. m. 66'da sadece gerekli özenin gösterildiğinin ispatı sorumluluğun doğmaması için yeterli görülmüştür. Diğer taraftan, yürürlükten kalkan 743 sayılı Türk Kanun-u Medenisi m. 320'de ev başkanının sorumluluğu ile ilgili ikinci kurtuluş kanıtının getirilmemişti ve bu bir eksiklik olarak değerlendiriliyordu. Ancak ikinci kurtuluş kanıtı düzenlenmiş olmasa bile aslında illiyet bağı kesen sebeplerin varlığı halinde aynı sonucun doğduğu ifade edilmekteydi. Bkz. Tandoğan, s. 180.

⁷⁰ Kılıçoğlu, s. 345.

⁷¹ Oftinger / Stark, s. 425; Tandoğan, s. 181.

yükümlülüğünü, başkalarının hayatı, sağlığı veya malvarlığı bakımından tehlike yaratabilecek şekilde ihmal eden kişinin, altı aya kadar hapis veya adli para cezası ile cezalandırılacağı hükme bağlanmıştır (TCK. m. 175).

VII. SORUMLULUĞUN HÜKÜM VE SONUÇLARI

Ev başkanın sorumluluğu, haksız fiil sorumluluğu niteliğinde olduğundan tazminatın belirlenmesi, tazminat miktarının indirilmesi, zamanaşımı gibi konularda Türk Borçlar Kanunu'nun haksız fiillere ilişkin hükümleri uygulanır (TBK. m. 49-76).

Zararın meydana gelmesinde ev başkanının sorumluluğu ile başka sebep sorumlulukları da bir arada bulunabilir. Zararı meydana getiren gözetime muhtaç kişinin, ev başkanı aynı zamanda adam çalıştıran sıfatıyla da sorumlu ise hem TMK. m. 369 hem de TBK. m. 66 hükümleri uygulama alanı bulur. Buna karşılık, zararın meydana geldiği sırada ev başkanının ve adam çalıştıranın farklı kişiler olması halinde kimin sorumluluğunun söz konusu olacağı konusunda iki görüş vardır. Birinci görüşe göre, böyle bir durumda ev başkanının sorumluluğu ile adam çalıştıranın sorumluluğu yarışır. İkinci görüşe göre ise, ev başkanının sorumluluğu, adam çalıştıranın sorumluluğunun kapsamı dışında kalan alanda doğar. Çünkü zarar meydana geldiği sırada gözetime muhtaç kişi adam çalıştıranın hizmetinde olduğundan ve görülen iş adam çalıştıranın menfaatine olduğundan ev başkanının sorumluluğuna değil, adam çalıştıranın sorumluluğuna gidilmelidir⁷². Son görüş, kanunda bu yönde bir hüküm olmadığından kabul edilemez⁷³. Küçüğün gördüğü işle ilgili bir zarar meydana getirmesi halinde, ev başkanı gözetim ve denetim ödevini yerine getirdiğini ispatlayarak sorumluluktan kurtulabilir. Buna karşılık, işin görülmesi sırasında zararın meydana gelmesi küçüğün kötü alışkanlıklarına bağlı ise, kötü alışkanlıklarını çoğu zaman adam çalıştıran kişi bilemeyeceğinden, ev başkanının sorumluluğuna gidilmesi yerinde olur⁷⁴. Aynı kural, ev başkanına tâbi bakıma muhtaç kişinin, başka bir kişinin yardımcı kişisi sıfatıyla (örneğin, TBK m. 69 yapı malikinin sorumluluğu), olağan sebep sorumluluğuna yol açan bir zarar meydana getirmesi halinde de uygulanır⁷⁵.

⁷² Oftinger / Stark, s. 423-424; Tandoğan, s. 169.

⁷³ Oftinger / Stark, s. 424.

⁷⁴ Oftinger / Stark, s. 424.

⁷⁵ Oftinger / Stark, s. 424.

Ev başkanının gözetime muhtaç kişinin haksız fiil ile bir başkasına zarar vermesi halinde TBK. m. 369'a göre sorumluluğu doğar⁷⁶. Öte yandan, söz konusu kişinin bir başkasını zarara uğratması aralarındaki sözleşme ilişkisine dayanıyorsa ev başkanının sorumluluğu bu hüküm kapsamında değerlendirilmez. Ev başkanının sözleşmeden doğan bir yükümlülüğünü yardımcı kişi olarak gözetimine tâbi kişinin yerine getirdiği sırada sözleşmenin karşı tarafının zarara uğraması halinde TBK. m. 116 uygulanır. Aynı olayda her iki sorumluluğun, yani hem ev başkanının hem de yardımcı kişinin fiilinden dolayı sorumluluğun şartları gerçekleşirse, TBK. m. 116'dan ve TMK. m. 369'dan doğan talep hakları birbiriyle yarışır.

Genellikle, gözetime muhtaç kimse ayırt etme gücüne sahip olmadığından zararın meydana gelmesinde kusurlu davranışları rol oynamaz. Bu kişilerin kusurlarından söz edilemeyeceğinden zarar görenin zararını tazmin eden ev başkanı, bu kişilere ancak istisnai olarak TBK. m. 65'e dayanarak rücu hakkını ileri sürebilir. Zararın meydana gelmesine sebep olan başka kimseler varsa tazminatı ödedikten sonra ev başkanı bu kişilere rücu eder. Diğer sorumluların da kusursuz sorumlu olmaları halinde, hâkim rücu alacağıın kapsamını belirlerken, ek kusur bulunması halinde paylaştırmayı ek kusur derecelerine göre yapar⁷⁷.

Aynı ev otoritesine birden çok ev başkanının sahip olduğu hallerde, bu kişiler ev halkından olan gözetime muhtaç kişinin vermiş olduğu zarardan müteselsilen sorumludurlar. Ev başkanları arasındaki rücu hakkının kapsamı, aralarındaki iç ilişkiye göre belirlenir. Örneğin, bir okulun ortak yöneticileri zararı tazmin ettikten sonra yönetimin sürdürülmesine ilişkin anlaşmaya göre zararın paylaşımı yapılır.

VIII. SONUÇ

Ev başkanının sorumluluğunun getirilmesiyle güdülen asıl amaç, üçüncü kişilerin gözetime muhtaç küçüğün, kısıtlının, akıl hastasının ve akıl zayıfının tehlikeli ve zarar verici davranışlarından korunmasıdır. Burada, hakkaniyet ve hâkimiyet ilkeleri gereğince söz konusu kişilerin vermiş oldukları zararların otoritesine tâbi oldukları ev başkanı tarafından giderilmesi esastır. Ev başkanının sorumluluğu, kusursuz sorumluluk

⁷⁶ Oğuzman / Dural, s. 397; Oftinger / Stark, s. 427; Öztan, s. 601.

⁷⁷Eren, s. 824.

türlerinden olağan sebep sorumluluğudur. Gözetime muhtaç kişi bir zarar meydana getirdiği takdirde ev başkanı karine olarak kendisine yüklenen özen ve gözetim ödevini ihlal etmiş sayılır. Ev başkanı kurtuluş kanıtı getirerek, yani gerekli özen ve gözetim yükümlülüğünü yerine getirdiğini ispatlayarak sorumluluktan kurtulabilir. Burada en önemli iş hâkime düşmektedir. Hâkim, ev başkanının gerekli özen ve gözetim ödevini yerine getirip getirmediğini tespit ederken başvurulacak ölçütleri çok iyi değerlendirmelidir. Bu belirlemeyi yaparken hâkim, somut olayın bütün özelliklerini, yaşanan çevredeki örf ve adetleri ile aynı durumda olan makul ve dürüst kişilerin somut durumda göstereceği özeni ölçüt olarak almalıdır. Ayrıca, yaşanan çevrede veya topluluk içinde alıştırma ve alışkanlıklar ile somut fiilin zorunluluğu ile zarar veren kişinin yaşı, gelişimi, karakteri ve eğitim durumu dikkate alınacak kıstaslar arasındadır.

KAYNAKÇA

- Akıntürk, Turgut/Ateş- Karaman, Derya. (2010). *Aile Hukuku*. (12. bs.). C. II, İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım A. Ş.
- Arbek, Ömer. (2007). *Çocukların Akit Dışı Vermiş Oldukları Maddi Zararlardan Sorumluluk*. Ankara: Yetkin Yayınları.
- Dural, Mustafa / Öğüz, Tufan / Gümüş, Mustafa Alper. (2014). *Türk Özel Hukuku Aile Hukuku*. (9. bs.). C.III, İstanbul: Filiz Kitapevi.
- Eren, Fikret. (2012). *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*. (14. bs.), Ankara: Yetkin Yayınları.
- Heller, Jean – Pierre / Oberson, Pascal. (2014). Die Haftung des Familienhauptes nach Art. 333 Abs. 1 ZGB sowie die Billigkeithaftung nach Art. 54 Abs. 1 OR. *Personen- Schaden- Forum 2014 Kind als Täter und Opfer*. 21.10.2014 tarihinde <https://www.swisslex.ch/AssetDetail.mvc/Show?source=hitlist&setOrigin=True&assetGuid=d2655c17-c0d9-4d14-ac39-06e3d16b3652&SP=6%7Ccqhuk> adresinden erişildi.
- Feyzioğlu, Feyzi Necmeddin. (1979). *Aile Hukuku*. (2. bs.). İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayınları.
- Fuchs, Martina. (2007). *Die Haftung des Familienhauptes nach Art. 333 Abs. 1 ZGB im veränderten sozialen Kontext*. Diss. Zürich 04.08.2014 tarihinde <https://www.swisslex.ch/AssetDetail.mvc/Show?source=hitlist&setOrigin=True&assetGuid=d2655c17-c0d9-4d14-ac39-06e3d16b3652&SP=6%7Ccqhuk> adresinden erişildi.
- Honsell, Heinrich / Isenrig, Bernhard / Kessler, Martin A. (2013). *Schweizerisches Haftpflichtrech*. (5. Aufl.) 08.08.2014 tarihinde https://www.swisslex.ch/PublicationToc.mvc/ShowToc?requestedGuid=95594a6e-a10b-46c5-a63f-7f9d827d5c42&source=hitlist&setOrigin=true&SP=13|cqhuk#doc_0000000-0000-0000-0000-000000000000 adresinden erişildi.
- İmre, Zahit. (1949). *Doktrinde ve Türk Hukukunda Kusursuz Mesuliyet Halleri*. İstanbul: İsmail Akgün Matbaası.

- Keller, Stefan. (2012). *Handkommentar zum Schweizer Privatrecht – Personen und Familienrecht inkl. Kindes und Erwachsenenschutzrecht*, Art. 1-456 ZGB. (2. Aufl.). 26.07.2014 tarihinde <https://www.swisslex.ch/Info.mvc/PublikationsListe?SP=19|cqhuk> adresinden erişildi.
- Kılıçoğlu, Ahmet. (2013). *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*. (17. bs.). Ankara: Turhan Kitapevi.
- Oftinger, Karl / Stark, Emil W. (1995). *Schweizerisches Haftpflichtrecht*. Band II/1 Verschuldenshaftung aus Gewässerverschmutzung. 04.08.2014 tarihinde <https://www.swisslex.ch/PublicationToc.mvc/ShowToc?requestedGuid=31094e29-8ad1-4524-8516-c777e8afba55&source=biblioBooks&cat=haftpflicht&SP=1|cqhuk#doc> adresinden erişildi.
- Oğuzman, Kemal / Dural, Mustafa. (1998). *Aile Hukuku*. (2. bs.). İstanbul: Filiz Kitapevi.
- Öztan, Bilge. (2000). *Aile Hukuku*. (3. bs.). Ankara: Turhan Kitapevi.
- Ünal, Mehmet. (1979). *Türk Medeni Hukukunda Aile Başkanının Sorumluluğu*. Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.
- Tandoğan, Haluk. (2010). *Türk Mesuliyet Hukuku*. İstanbul: Vedat Kitapçılık.
- Tekinay, Selâhattin Sulhi. (1990). *Türk Aile Hukuku*. (7. bs.). İstanbul: Filiz Kitapevi.
- Tour, Peter / Schnyder, Bernhard/ Schmid, Jörg / Rumo- Jungo, Alexandra. (2010). *Das Schweizerische Zivilgesetzbuch*. (13. Aufl.). 26.07.2014 tarihinde https://www.swisslex.ch/PublicationToc.mvc/ShowToc?requestedGuid=b458a250-52c3-423d-b670-46116e0619ae&source=biblioBooks&cat=privatrecht-zgb&SP=16|cqhuk#doc_00000000-0000-0000-0000-000000000000 adresinden erişildi.

